

En starček je živel...

Ilustriral Fr. Godec.

4. Na rojstni in godovni dan

Starega Andrejca ni plašila ne visoka starost, ne ostra burja, ne slabo utrta gaz v visokem snegu, najmanj pa prebita čudna noč prav za njegov 89. rojstni in godovni dan, da se ne bi tudi to jutro, kakor vsako leto na ta dan, napotil v župno cerkev v Boštanj k službi božji. Res da je le s težavo zmagoval utrudljivo pot, ki je bila na več mestih nepregažena ali pa zametena, a zmagal je le in prišel srečno in še pravočasno v cerkev. Kakor vsako leto je opravil tudi za današnji svoj god in rojstni dan sv. spoved kar se dá vestno in prejel nato pobožno sv. obhajilo. Bil je pri obeh mašah, pri župnikovi in kaplanovi, zmolil vrhu tega še vse tri različne vence, se še vdano in zaupno priporočil sv. Andreju, svojemu krstnemu patronu, potlej jo je pa mahnil nazaj proti domu; a ne naravnost domov. Ko pride po ozki skriti dolinici do vzhodja Topolovške gore, se ustavi, nato jo pa zavije na levo ter prečka strmi hrib, ki je na tej senčni strani ves obraščen z visokim drevjem, na oni, na sončni pa z vinsko trto. Lep, zaroden les le težko nosi sneg, ki se ga na debelo oprijemlje. Marsikatera veja se je že odčrhnila in čaka v snegu roke, da jo pobere. Visoko borovje kaže debele veje, nekaj storžev se jih še drži, ki bi se posušeni kakor sveče užigali in zažareli v toplih pečeh. Težka je bila pot preko gozda. Omgoval je stari Andrejec, a omagal ni, dasi je skoraj bil to pravi križev pot zanj. Ne krvavi, ampak vroč pot je potil, ko si je v celem utiral sproti gaz pod seboj, vroč pot, ki mu je zalival oči, da je komaj vedel, kje se nahaja; bičale so ga ob gaženju sproščene veje, skozi katere je rinil dalje. Ko se dokoplje Andrejec do poseke, se globoko oddahne; najhujša pot, največje težave so bile premagne. Dobro se mu zdi in vesel je bil kakor cigan, ki najde novo sekiro. Zagleda visoko smreko, ki je stala skoraj do vrha okleščena. Revni bajtar je pravkar samotež na ročnih saneh vlekel vejevje proti domu. Trudil se je na vso moč, da bi izvlekel težki tovor s slabe gazi na izgubljeni tir in se umaknil še pravočasno Andrejčevim očem. Pa kaj — Andrejec!... Da bi se le ne srečal z gospodarjem ali gozdnim

čuvajem, to bi ne bilo zdravo! Navkreber mu bo treba še dobro poprijeti, ali od tam, kjer se hrib prevali, bodo stekle sani kar same. In četudi ni kurivo suho, gorelo bo pa le, ker je sila. Tokrat bo v topli koči že več življenja.

Od poseke dalje je golo in nizko grmovje štrlelo iz snega, snežena gaz je bila dobro uglajena, za kar so skrbeli nepovabljeni gozdni gostje brez zadostnega kuriva doma. Od tam je že videl Andrejec

svoj hramček. Kar čudil se je zdaj svojim lahkim nogam, tako naglo je došel do cilja — v svojo ljubo zidanico.

Težavna pot vrh Topolovca, ki jo je prehodil preko širnega gozda po celem, je bila za starega Andrejca le prehuda in mu je izčrpala preveč moči. Ko je odklenil zidanico, je pustil nekaj časa vrata na stežaj odprta, a ko se je razgledal po notranjščini, mu je pogled obstal ob pisani majol-

majolčici, ki je tako vabljivo gledala nanj s stolice ob velikem sodu; ali stari Andrejec je danes ni natočil in prišel za ročko, »naj potlej teče, kamor hoče«. Žlahtna kapljica mu to pot ni dišala, dasi je vprav zaradi nje kolovratil danes po visokem snegu v zidanico. E, le preveč ga je zdelala pot! Da bi se le nekoliko razgibal in prišel k moči, je odprl omarico v steni, vzel iz nje zelenko droževca, ki ga je sam skuhal še lansko pozno pomlad, ter izvlekel zamašek iz nje. Žganje je bilo močno, da je duh kar udarjal v nos. Andrejec ga prav krepko potegne vase. Ali že po drugem požirku mora odnehati; zakaj ognjena pijača mu je kar sapo zaprla, da je moral zahrkati in se odkašljevati kot nadušljiv konj. Roke so se mu tresle kakor čistilnik, ki žito rešeta. Zelenka mu je kar odskakovala v roki in stresala droževca, da ji je zapljkval in zapljuskal preko grla ter se razlival in močil starčkovo obleko. Malodane pol dušče tekočine je izteklo iz zelenke, tako da je kar curljalo od obleke in zadišalo naenkrat po vsej zidnici po težkem žganju. »šment no!« se kara starček, ko zaklepa strupenomočno kapljico v omarico na steni. »E, star si že, star, Andrejec,« še potoži. »Glej ga no, preveč si ga razlil, preveč, pa še po zakmašni obleki, dè-tè no!« Toda poživila sta pa le tista dva požirka žganja starega Andrejca in pa — na tešče popita — nekoliko tudi omotila. V tem razpoloženju je zgrabil majoliko in odprl pipo pri velikem sodu. In ko se je polnila pisana majol-majolčica, je zadišala žlahtna kapljica staremu Andrejcu, da mu je kar gladko teklo po grlu, ko jo je začel pokušati in piti. Sladko vince je naredilo svoje. Ni še izpraznil do polovice posode, je bil že dobre volje. Starček Andrejec je začel prepevati. Prva je bila na vrsti pesem »O majol-majolčici«. Posebno je poudarjal pri pesmi vrstici: »Le primi me za roče, naj potlej teče, kamor hoče,« kar je večkrat ponovil.

Česar si je pozelelo Andrejčevo skromno srce za svoj rojstni in godovni dan, vse je imel: Boga v srcu, ki ga je pobožno prejel pri sv. obhajilu to jutro med sv. mašo, pisano majol-majolčico, ki jo je držal v roki, svoj preljubi hramček, v katerem se je tako zadovoljno razgledoval. Le ene reči je še pogrešal, le ena reč mu je še manjkala k njegovi popolni sreči: svoje vnučke — drobljančke bi že rad videl, svoje vnučke — koštrunčke bi že rad imel okrog sebe. »E, ta nedolžna drobnjad!« je vzkliknil, »kdo bi te ne imel rad?«

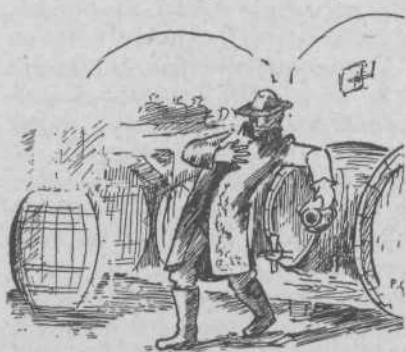
Ves čas so mu hodili na misel. Ko je navsezgodaj gazil k fari, ga je desetica, ki jo je določil za bonbončke, spominjala nanje. Nazaj grede sta mu na težavnem potu na Topolovško goro lajšala hojo oba polna žepa sladkih bonbončkov za njegove drage »koštrunčke«; in v zidnici, ob pisani majol-majolčici, so mu ves čas uhajale misli na dom, da bi že delil med vnučke kupljene darove. Kar zaželelo in zahrepenelo je starčkovo srce domov, domov. K drobcenim vnučkom ga je vabilo, vleklo, da je začuda mehak postal, a sam ni vedel — zakaj. In nepoznana ganjenost se ga je oprijemala kakor še nikdar v življenju. Hrepenenje po domu, po vnučkih mu je ogrelo srce. »Moji malčki, moji malčki,« je zaklical, »le nekoliko še potrpite. Pridem, pridem; kmalu pridem. Le še »svojo« pesem zapojem; saj veste, da ta dan obhaja vaš dedek eno manj kot devetdeseti rojstni in godovni dan.« In je zapel: »En starček je živ!«... In ko je pel, je čutil, da je ta pesem po njegovi duši umerjena, po njegovem srcu urezana in zložena, da je to njegova pesem, pesem topolovskega starčka Andrejca, ki se prav danes, za njegovo eno manj kot 90-letno rojstno in godovno slavlje — prilega srcu, kot še nikdar prej. Celo smrt v pesmi je izgubila danes svojo ost; kakor da je njegova prijateljica, sestra, je čutil starček. V tem izrednem razpoloženju, v tej mehki ganjenosti je torej pel Andrejec svojo pesem, držeč pisano majol-majolčico v rokah; tako je pel:

»En starček je živel tam v vinskih gorah,
bilo je tam dol' na Dolenjskem.
Prav pridno je držal kozarček v rokah,
zahajal k prijateljem vinskih.

Pred smrtjo še enkrat je kupico vzel,
k Bogu jo povzdignil, tako je zapel:
»Oče nebeški glej, še en kozarček zdaj,
hvalo bom vekomaj, vekomaj pel.«

Zadnji dve vrstici, komaj ju je bilo še zaznati, sta nekje v višavah
brneli, kakor da prihajata od neznano kod, že iz onostranstva... ter se
zopet neznano kam — v onostranstvo izgubljata... Izpeti nista utihnili,
kar naprej sta brneli...

Starčku Andrejcu, ki praznuje danes svoj 90. rojstni in godovni dan,
zdrskne zdajci pisana majol-majolčica iz rok, se zakotali po tleh ter se na

dvoje razvezne in ubije, žlahtna kapljica
pa se razlije in razškropi. V neznani grozi
tedaj Andrejec votlo zakliče: »Vnučki —
koštrunčki!... Nate bonbončke, bon-bon-
čke!«... V prividu jih vidi pred seboj,
svoje vnučke — koštrunčke. Hoče razdeliti
med nje bonbončke. Kliče jim: »Nate jih,
nate! Bon-bončke!«... Ali v žepe do bon-
bončkov ne more, roka ne sledi njegovi
volji, ohlapno mu omahne in zastane...
Pri srcu ga nekaj ledenega zgrabi, da ga
kar zazebe. Bolestno zavzdihne: »Vnučki,
bon-bončke!«... Šepetaje, mrmraje mu

gibljejo ustnice, kakor bi pel: »Oče nebeški glej, še en kozarček zdaj,
hvalo bom vekomaj, vekomaj pel...«

Ni pel, le ustnice so izražale pesem srca, po križih in težavah često
zastirto in zaprto, a danes iznova prebujeno in oživljeno, na novo doživeto,
vzljubljeno in objeto.

Zopet zavzdihne bolešno, iznova kliče vnučke — koštrunčke, da bi
razdelil med nje bonbončke, še ga nekaj grabi okrog srca, nekaj ledeno
mrzlega in še in še. Andrejec klone z glavo, zleze v dve gube in — se zruši.
Zgrudi se ob velikem sodu, kjer obstane ob razbiti in razliti majol-ma-
jolčici...

Še se mu gibljejo ustnice in šepetajo vase: »Hvalo bom vekomaj, ve-
komaj pel... Zavest se mu stemnjuje, misel ugaša, ali srce še čuti. V
čudnem prividu — ali so to sanje, ali je resnica? — se mu zdi, da se kakor
brez telesa dviga neznano kam v višave, od koder mu doni v neizrazni
milini: »Hvalo bom vekomaj, vekomaj pel...«

Domači so se čudili, da toliko časa hodi stari Andrejec od maše domov
iz Boštanj. Kdaj bi že moral priti! Pri oknu so opazovali, duri odpirali
in oprezovali, na rob hriba so hodili gledat, če že prihaja... Ali nič! Od
nikoder se še ni prikazal. Ni še prišel ne k zajtrku ne h kosilu, ki je bilo
danes, na njegov rojstni in godovni dan, skrbno pripravljeno in obilno.
Spekli so nekaj medenih štrukljev in orehov kolač, kuhali prekajeno
svinetino in še petelina so zaklali, a starega Andrejca od nikoder ni bilo.

V poznih popoldanskih urah jih je jelo že močno skrbeti. »Pa ne da
bi se mu v tem ostrem mrazu in po teh nerodnih potih kaj pripetilo, se
kaj hudega z njim zgodilo?« so se izpraševali. In ko ga pred nočjo še ni

bilo od nikoder, so ga šli iskat. Kam? Najprej v zidanico, kam pa drugam? No, in tam so ga dobili na tleh pod velikim sodom ob razbiti in razliti pisani majoliki — mrtvega. Obleka mu je še močno dišala po ostrem žganju, držal se je na smeh in ustnice so mu bile umerjene, kakor da še zdaj prepeva:

Oče nebeški glej, še en kozarček zdaj,
hvalo bom vekomaj, vekomaj pel.«

Dvignili so ga in odnesli na dom, kjer so ga položili na mrtvaški oder, prižgali ob njem debele sveče, kropili in molili za njegov večni mir — vsi solznih oči, zakaj starega Andrejca je imelo rado staro in mlado. Bil je dober človek, zlata duša. Rad je pomagal vsakomur v sili. »Dobro storiti, to že,« je menil, »okrog zvoniti pa ne.« Zato mu levica ni nikdar vedela, kaj je dala desnica. (Dalje.)

Maksimov

Francetovi božični prazniki

Ilustriral Debeljak Ludvik.

Bližali so se božični prazniki in Franceta se je lotevalo dan za dnem večje domotožje. Bil je prvo leto samostojen, v službi daleč od svoje rojstne vasi in se je šele sedaj dodobra zavedel, kaj je domača hiša in koliko je vredna ona srčna toplina, ki vlada med domačimi.

Kot dijak je redno prihajal za praznike domov. A to je bila že kar navada, saj so odhajali na počitnice vsi sošolci s kmetov in bi njemu postalo v mestu dolgčas po teh tovariših.

Rad se je spominjal zlasti božičnih počitnic. Vselej je v mestu nakupil za težko prihranjeni denar raznovrstnih drobnarij, da je z njimi razveselil bratce in sestrice. In tisti dnevi pred prazniki! Koliko drobnega in veselega dela so imeli s pripravami za jaslíce. Treba je bilo nabrati svežega mahu, največkrat izpod zapadlega snega, popraviti in zlepiti prelomljene pastirce, ovčice, drevesa in druge podobe, ki spadajo k jasicam. Skoraj vsako leto so rezljali novo ograjico na robu deske pred jasicami in slikali napis »Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!« Vse to delo so izvrševali otroci z največjim veseljem, v prvi vrsti France, ker je bil najbolj spreten med njimi.

Svečanost božičnih praznikov so povečale še starodavne lepe navade o božičnih praznikih. O mraku pred božičem, pred novim letom in pred svetimi Tremi kralji so vedno kadičili in škropili z blagoslovljeno vodo po vseh prostorih človeških in živalskih bivališč, kakor tudi po shrambah. Pri tem so molili angelovo češčenje. Naprej je šel oče s kadiplom in molil, za njim je škropil France z blagoslovljeno vodo, zadaj pa so stopicali še ostali domači. Prav vse prostore so obiskali, celo čebelnjak, kjer je imel oče svoje ljubljene čebele.

